

А.О.Аннамухаммедов, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри охорони праці та цивільної безпеки Житомирського державного університету імені Івана Франка

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР ЯК ОДНА З ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Офіційна статистика нещасних випадків на виробництві показує, що їх основні технічні причини (40%), організаційні (45%) і особистісні (15%).

Психологічний аналіз виробничих травм і аварій дає такі результати - особистісні причини 80%, технічні та організаційні по 10%. Пояснюється такий стан справ трьома причинами. Перша пов'язана з "історією розвитку людини. Для виживання людина постійно вдосконалювала знаряддя праці, створював все більш складні технічні системи, використовуючи на різних етапах розвитку нові наукові досягнення та їх прикладні рішення - технології. Таким чином, окрема людина, що експлуатує сучасну технічну систему, користується результатом "колективної" людського розуму. Він часто не може в силу обмеженості свого утворення повністю зрозуміти всі наукові та технічні складові експлуатованої техніки і технологічного процесу, отже, може допускати помилки, що призводять до аварій і нещасних випадків.

Друга причина полягає в тому, що зі збільшенням складності технічної системи і технологічного процесу зростає ціна помилки людини (наприклад, неякісне виготовлення лопати або молотка призведе до травми однієї людини, а неякісне управління ядерним реактором призведе до травмування і втрат життя величезної кількості людей і інших живих істот, що перебувають у зоні аварії).

Третя причина полягає в тому, що, живучи і працюючи в умовах постійного контакту зі складними технічними системами і технологіями, людина звикає до потенційних небезпек і нехтує власною безпекою (добровільний ризик).

Одним з найпоширеніших факторів, що істотно впливу на ефективну і безпечну діяльність, є стомлення. Стомлення представляє собою досить складний і різновидний комплекс явищ. Повний зміст його визначається фізіологічними, психологічними і соціальними факторами і, виходячи з цього, стомлення і повинно розглядатися, щонайменше, з трьох сторін: 1) - з боку суб'єктивної - як психічний стан; 2) - з боку фізіологічних механізмів; 3) - з боку розуміння ефективності праці.

Суб'єктивні психічні стани виявляються в скрутному напрузі і невпевненості в собі, розлад уваги, сенсорної області (стомлення аналізаторів), моторної сфері (заміщення або безладна квапливість рухів), формуванні дефектів пам'яті і мислення, ослаблення волі, сонливості. Зазначені показники стомлення проявляються в залежності від його сили. Слабке стомлення тільки сигналізує про необхідність вжиття заходів безпеки. До нещасних випадків і аварій призводить перевтома, при якому зазначені вище порушення в психіці людини дуже помітні.

На формування перевтоми впливає несприятливі умови праці (фізичні, хімічні, біологічні фактори трудового процесу - важкість та напруженість праці), несприятливий психологічний клімат вдома і на виробництві. При перевтомі працездатність людини знижується або приймає "гарячкове" форму, що відображає спроби людини сох поранити належний темп роботи. Зрештою робочі дії можуть бути так дезорганізовані, що людина відчуває неможливість продовження роботи, переживаючи при цьому хворобливий стан, що й приводить його до скоєння помилок. Фізіологічні можливості людського організму обмежені його потребою, здатністю переносити небезпечні та шкідливі впливу виробничих факторів. Надлишкові навантаження швидко стомлюють людину, і він робить помилки, що призводять до аварій і травматизму.

В силу своїх біологічних і успадкованих можливостей, а також тимчасових станів людина може являти собою до певної міри ненадійний елемент у виробничій системі. Однак таке визнання можливості здійснення людиною помилки і його ненадійність є досить позитивним. Воно нічого не ставить в провину людині, а ненадійність людини у виробничій системі є досить відносною, як відносна сама ненадійність системи. Більше того, людина має, в силу своїх власних біологічних особливостей, якостями, завдяки яким він часто виправляє помилки системи. Багатьох нещасних випадків на виробництві, що виникли внаслідок механічних дефектів, удаюсь уникнути саме завдяки пильності людини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабков В. А., Перре М. Адаптация к стрессу. Основы теории, диагностики, терапии. – Спб.: Речь, 2004. – 166 с.
2. Алещенко В.І. Морально-психологічне забезпечення військ (сил) в сучасних умовах України. // Збірник наукових праць КВГІ НАОУ. - 1999. - № 2.
3. Клименко Н.Г. Надзвичайні ситуації як об'єкт управління // Статистика України. - 2006. - № 1. - С. 83-89.
4. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка - К.: ТОВ "Август Трейд", 2007. - 502 с.